

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2022-2.3>

І. Л. Кріцак, аспірант кафедри адміністративного
та господарського права
Запорізького національного університету

ВИДИ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЇХ ЗДІЙСНЕННЯ

В статті досліджено види досудового врегулювання адміністративно-правових спорів та правові засади їх здійснення. На досягнення мети дослідження в межах даної статті нами були поставлені та вирішені наступні завдання: з'ясовано види досудового врегулювання адміністративно-правових спорів; визначено стан їх правового регулювання та запропоновано напрямки удосконалення процедур їх здійснення.

В результаті дослідження в межах даної статті з'ясовано, що законодавством України визначено можливість досудового порядку вирішення адміністративного спору як альтернативного (рекомендованого), а не обов'язкового способу його вирішення, в той же час чіткого нормативного визначення видів та способів та процедур його врегулювання не визначено. В результаті аналізу чинного законодавства України а також наукових позиції авторів, а також базуючись на результатах власного дослідження виокремлено такі способи досудового врегулювання адміністративно-правових спорів: 1) здійснення адміністративних процедур оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, відповідно до Закону України «Про звернення громадян»; 2) здійснення адміністративних процедур оскарження адміністративного акту суб'єкта владних повноважень, відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру»; 3) медіації – позасудова процедура врегулювання публічно-правового конфлікту (спору), яка здійснюється за допомогою (посередництвом) медіатора.

Встановлено, що для удосконалення процедури досудового врегулювання адміністративно-правових спорів доцільно розширити зміст норм Закону України «Про адміністративну процедуру» щодо регулювання процедури оскарження не тільки рішень суб'єкта владних повноважень у формі адміністративного акту, а також оскарження дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень, без прийняття адміністративного акту, тобто розширити – предмет оскарження.

Ключові слова: публічно-правовий спір, адміністративно-правовий спір, досудове врегулювання адміністративно-правових спорів, види (способи) досудового врегулювання адміністративно-правових спорів, удосконалення законодавства.

I. L. Kritsak. Types of pre-court settlement of administrative and legal disputes and the legal basis of their implementation

The article examines the types of pre-trial settlement of administrative-legal disputes and the legal basis for their implementation. To achieve the goal of the research within the scope of this article, we set and solved the following tasks: the types of pre-trial settlement of administrative-legal disputes were clarified; the state of their legal regulation is determined and directions for improving the procedures for their implementation are proposed. As a result of the research within the scope of this article, it was found that the legislation of Ukraine defines the possibility of pre-trial resolution of an administrative dispute as an alternative (recommended) and not a mandatory way of resolving it, at the same time a clear regulatory definition of the types and methods and procedures of its settlement not specified. As a result of the analysis of the current legislation of Ukraine, as well as the scientific position of the authors, as well as based on the results of their own research, the following methods of pre-trial settlement of administrative-legal disputes were distinguished: 1) implementation of administrative procedures for appealing decisions, actions or inaction of subjects of power, in accordance with the Law of Ukraine "On the appeal of citizens"; 2) implementation of administrative procedures for appealing an administrative act of a subject of authority, in accordance with the Law of Ukraine "On Administrative Procedure"; 3) mediation – an out-of-court procedure for the settlement of a public-law conflict (dispute), which is carried out with the help (mediation) of a mediator. It has been established that in order to improve the procedure for pre-trial settlement of administrative-legal disputes, it is expedient to expand the content of the Law of Ukraine "On Administrative Procedure" regarding the regulation of the procedure for appealing not only the decisions of the subject of authority in the form of an administrative act, but also the appeal of the actions and inactions of the subject of authority powers, without the adoption of an administrative act, that is, to expand – the subject of appeal.

Key words: public-legal dispute, administrative-legal dispute, pre-trial settlement of administrative-legal disputes, types (methods) of pre-trial settlement of administrative-legal disputes, improvement of legislation.

Актуальність теми статті. Починаючи з 2005 року з моменту створення та започаткування діяльності в Україні системи адміністративного судочинства та можливості оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень шляхом звернення до адміністративного суду процедура судового розгляду адміністративно-правових (публічно-правових спорів) почала стрімко розвиватись за зазнала суттєвого

удосконалення, зокрема за рахунок запровадження процедур спрощеного розгляду адміністративних справ. Разом з тим вирішення публічно-правового спору в суді є крайнім способом вирішення правового конфлікту, який попри високу вірогідність законності його вирішення має свої критичні точки, а саме: необхідність підготовки та подання позову шляхом звернення до професійних юристів з оплатою їх послуг, сплати судового збору, розтягування судового процесу в часі за рахунок необхідності проведення суддею формальних процедур розгляду справи, необхідність очікування виконання судового рішення, або продовження судових процедур в межах апеляційного та касаційного перегляду справи. Аналіз практики формування та діяльності адміністративних судів в країнах перед усім Західної Європи, які є орієнтирами для Української системи вирішення публічно-правових спорів, зокрема в Німеччині, Данії, Франції, Нідерландах та інших провідних європейських країнах в яких давно запровадженні та реалізуються альтернативні адміністративному судочинству досудові процедури вирішення адміністративно-правових спорів, ефективність їх досить висока вказує на необхідність їх впровадження у вітчизняну правову систему. Окрім того слід враховувати, що законодавством окремих країн, зокрема Німеччини обмежено право безальтернативного звернення громадян для вирішення публічно-правового спору до адміністративного суду, по окремих категоріях таких спорів встановлена обов'язкова процедура досудового вирішення спору через процедури звернення зі скаргою на діяльність посадової особи суб'єкта владних повноважень до вищестоящої посадової особи цього органу (керівника) або звернення до медіатора – професійного посередника (переговорника) для вирішення цього спору. Такі загальноєвропейські та світові тренди розвитку конфліктної юриспруденції мають бути запроваджені в Україні, і для цього має бути створене належне правове поле регулювання цих відносин та активізовано наукові пошуки досудових альтернативних способів вирішення адміністративно-правових спорів.

Стан дослідженості проблематики. В Україні питанням наукового осмислення досудових альтернативних способів вирішення адміністративно-правових спорів присвячено останнім часом ряд наукових робіт таких авторів як О. Белінської, В. Кузьмишина, Л. Лічмана, М. Мельника, Р. Миронюка, С. Рясинського, К. Продіуса, О. Стефанова, Л. Юхненка. Таким чином, на теперішній час розпочато пошук оптимальної моделі альтернативних адміністративному судочинству способів розв'язання адміністративно-правових спорів на основі аналізу світового досвіду та експериментальної діяльності окремих судів в Україні. На монографічному рівні окремі аспекти досудового врегулювання адміністративно-правових спорів досліджувались у наукових роботах С.С. Білуги «Досудове врегулювання адміністративно-правових спорів» (Одеса, 2015), в якій досліджено пере усім теоретичні питання та окремі процесуальні аспекти врегулювання таких спорів в системі національних судів [1]; О.Д. Сидельнікова «Інститут примирення сторін в адміністративному судочинстві» (Харків, 2017) [2], Т.І. Шинкар «Застосування медіації в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід» (Львів, 2018) [3], Н.В. Боженко «Адміністративно-правове забезпечення медіації як способу вирішення адміністративних спорів» (Запоріжжя, 2018) [4], А.Г. Бортнікової «Правові засади застосування медіації як способу вирішення публічно-правових спорів» (Київ, 2019) [5] та С.О. Корінного «Впровадження медіації в адміністративний процес України» (Ужгород, 2019) [6]. Водночас, попри багатовекторність наукової думки та пошуку, питання різновидів альтернативних (досудових) способів вирішення публічно-правових спорів, не знайшли свого однозначного вирішення, що також підкреслює важливість обраної тематики дослідження в межах цієї наукової статті.

У зв'язку з означеним нижче на досягнення мети дослідження в межах даної статті нами будуть поставлені та вирішені наступні завдання: з'ясувати види досудового врегулювання адміністративно-правових спорів; визначити стан їх правового регулювання та запропонувати напрямки удосконалення процедур їх здійснення.

Виклад основних положень. Як вірно зазначає професор Р.В. Миронюк, «судове вирішення будь-яких публічно-правових спорів в адміністративних судах є останнім етапом врегулювання спірних правовідносин, що породжує необхідність винайдення ефективних способів досудового їх вирішення» [7, с. 57]. На нашу думку це необхідно здійснювати на підставі удосконалення існуючих процедур позасудового оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, а також впровадження новітніх передових зарубіжних практик їх вирішення. На початку звернемо свій науковий пошук на аналіз вітчизняних способів та процедур позасудового вирішення адміністративно-правових спорів. Зокрема можливість та необхідність таких процедур врегульована на найвищому законодавчому рівні, так ст. 55 Конституції України «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом», в якій кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб вказує на те, що «кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань» [8]. Дотично на це вказує і норма ст. 5 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) «Право на звернення до суду та способи судового захисту», в якій закріплено, що «захист порушених прав, свобод чи інтересів особи, яка звернулася до суду, може здійснюватися судом також в інший спосіб, який не суперечить закону і забезпечує ефективний захист прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень» [9]. Ст. 17 КАСУ «Основні положення досудового врегулювання спорів» прямо вказує на те, що «сторони

вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом» [9].

У Рекомендації № R(86) Комітету міністрів державам-членам Ради Європи від 16 вересня 1986 року стосовно заходів із недопущення і скорочення надмірного робочого навантаження на суди пропонується сприяти примиренню сторін як поза судовою системою, так і до або під час судового розгляду (передбачати, разом із відповідними стимулами, процедури примирення до судового провадження або інші способи врегулювання спорів поза рамками судового провадження), а також визначити органи поза судовою системою, до яких сторони зможуть звертатися для розв'язання позовних спорів на невеликі суми і в питаннях деяких конкретних галузей права [10]. Також, виходячи з аналізу викладених норм та практики Верховного Суду (постанова від 26 березня 2020 року у справі № 1.380.2019.002643), досудове врегулювання спору – це вчинення сукупності дій, за допомогою яких юридичний конфлікт вирішується без звернення до суду шляхом досягнення угоди між сторонами або відмови однієї або обох сторін від взаємних претензій. Застосування або незастосування інституту досудового врегулювання спорів є виключним правом особи, за винятком встановлених у законі випадків [11]. Слід також звернути увагу на правозастосовну практику тлумачення поняття «досудовий порядок вирішення спору», зокрема, у рішенні від 14 березня 2018 р. у справі № 826/11063/17 Київський апеляційний адміністративний суд зазначив, що під досудовим вирішенням спору слід розуміти врегулювання спірних питань між сторонами у позасудовому порядку (тобто будь-якому не судовому порядку) [12]. Викладена позиція узгоджується зі ст. 17 КАС України, де чітко визначені основні положення досудового врегулювання спору, зокрема, якщо сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом [9]. Натомість в ч. 4 ст. 124 Конституції України визначено, що «законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору» [8]. В той же час, як справедливо звертають увагу окремі дослідники, Конституція не вказує які саме процедури досудового врегулювання спору мають бути здійснені для обов'язкового врегулювання спору – чи це процедури медіації чи зовсім інші процедури, порядок здійснення яких встановлений законодавством [13, с.38]. Утім дослідницею звертається увага на існування норм публічного законодавства, які вказують на можливість досудового вирішення адміністративного спору, так «за ч. 4 ст. 122 КАС України, якщо законом передбачена можливість досудового порядку вирішення спору і позивач скористався цим порядком, або законом визначена обов'язковість досудового порядку вирішення спору, то для звернення до адміністративного суду встановлюється тримісячний строк, який обчислюється із дня вручення позивачу рішення за результатами розгляду його скарги на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень; також, згідно з п. 4 ч. 9 ст. 139 КАС України при вирішенні питання про розподіл судових витрат суд враховує дії сторони щодо досудового вирішення спору (у випадках, коли відповідно до закону досудове вирішення спору є обов'язковим) та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялися; згідно п. 4 ч. 4 ст. 169 КАС України позовна заява повертається позивачеві, якщо позивач не надав доказів звернення до відповідача для досудового врегулювання спору у випадках, в яких законом визначено обов'язковість досудового врегулювання, або на момент звернення позивача із позовом не сплив визначений законом строк для досудового врегулювання спору [13, с. 39].

З урахуванням вищезначеного слід зробити проміжний висновок, що законодавством України визначено можливість досудового порядку вирішення адміністративного спору як альтернативного (рекомендованого), а не обов'язкового способу його вирішення; чіткого нормативного визначення видів, способів та процедур його врегулювання не визначено.

Втім аналіз законодавства дає можливість констатувати, що в Україні існують законодавчі основи досудового порядку вирішення адміністративно-правових спорів, наведемо деякі приклади. Так в Главі 24 «Оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення» Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) закріплено процедуру оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення відповідно до якої «постанову органу (посадової особи) суб'єкта владних повноважень про накладення адміністративного стягнення можна оскаржити у вищестоящий орган (вищестоящий посадовій особі). Відповідно до ст. 293 КУпАП «орган (посадова особа) при розгляді скарги на постанову по справі про адміністративне правопорушення перевіряє законність і обґрунтованість винесеної постанови і приймає одне з таких рішень: залишає постанову без зміни, а скаргу без задоволення; скасовує постанову і надсилає справу на новий розгляд; скасовує постанову і закриває справу; змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, з тим, однак, щоб стягнення не було посилено [14]. Іншим прикладом правового регулювання досудового порядку вирішення адміністративного спору є процедура оскарження рішень, дій або бездіяльності митних органів, їх посадових осіб та інших працівників, яка врегульована главою 4 Митного кодексу України [15]. Зокрема відповідно до ст. 25 Митного кодексу «Порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності митних органів, їх посадових осіб та інших працівників до посадових осіб та органів вищого рівня» рішення, дії чи бездіяльність посадової особи митного органу оскаржуються до посадових осіб вищого рівня, а саме: щодо митних постів – митниці, структурними підрозділами яких є ці митні пости; щодо митниць, спеціалізованих митних

органів, митних організацій – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику. Скарга на рішення, дії або бездіяльність посадової особи або іншого працівника митного органу (включаючи заступника керівника) подається керівникові цього органу, організації. Скарга на рішення, дії або бездіяльність керівника митного поста подається до митниці, структурним підрозділом якої є цей митний пост. Скарга на рішення, дії або бездіяльність керівника митниці, спеціалізованого митного органу, митної організації подається до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику. Виконання оскаржуваного рішення може бути зупинено повністю чи в певній частині посадовою особою або органом, що розглядає скаргу. Посадова особа або орган, які розглядають скаргу, зобов'язані надати особі, яка подала скаргу, належним чином обґрунтовану письмову відповідь у визначений законом строк [15]. Крім цього слід додати, що оскарження податкового повідомлення-рішення, винесеного посадовою особою митного або податкового органу здійснюється у порядку, передбаченому Податковим кодексом України [16].

Попри відсутність єдиного нормативного акту, який би регулював процедуру досудового порядку вирішення адміністративно-правових спорів, загальним законом, який частково регулює цю процедуру є Закон України «Про звернення громадян» [17], який в тому числі регулює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів. Відповідно до ст. 4 цього Закону «до рішень, дій (бездіяльності), які можуть бути оскаржені, належать такі у сфері управлінської діяльності, внаслідок яких: порушено права і законні інтереси чи свободи громадянина (групи громадян); створено перешкоди для здійснення громадянином його прав і законних інтересів чи свобод; незаконно покладено на громадянина які-небудь обов'язки або його незаконно притягнуто до відповідальності» [17]. Сама ж процедура оскарження визначена в Розділі II Закону «Порядок розгляду звернень громадян» [17].

Найбільш сучасним нормативним актом, який частково унормовує процедуру досудового вирішення публічно-правового спору через процедуру оскарження є Закон України «Про адміністративну процедуру» [18]. Ним визначено процедуру вирішення адміністративних справ шляхом прийняття та виконання адміністративних актів, а розділ VI «Адміністративне оскарження» регламентує особливості оскарження прийнятого суб'єктом владних повноважень адміністративного акту в результаті адміністративної процедури, а саме: право на оскарження, суб'єкт розгляду скарги, форму та зміст скарги, порядок її подання та розгляду. Цей нормативний акт найбільш повно регламентує процедуру досудового вирішення публічно-правового спору, предметом якого є рішення суб'єкта владних повноважень у формі адміністративного акту, однак не регламентує порядок оскарження дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень як предмету оскарження.

Ще однією із форм досудового вирішення публічно-правових спорів є компроміс, який частіше всього використовується в податкових відносинах. Суть «податкового компромісу» полягає у добровільному декларуванні недоплачених податків з податку на додану вартість та податку на прибуток. За таких умов платник звільняється від фінансової, кримінальної та адміністративної відповідальності, сплативши лише 10% від задекларованої суми. Інша частка (90%) вважається погашеною, при цьому штрафи та пеня до платника податків не застосовуються. Інститут податкових правовідносин як податковий компроміс широко використовується в міжнародній практиці. Свого часу подібна практика суттєво допомогла Ірландії й Італії вивести з «тіні» частину бізнесу, відновити партнерські відносини з платниками податків та одночасно значно поповнити бюджет. Зниження ставки податку на певний період та звільнення платників від відповідальності застосовується також у США, Німеччині, Великобританії та в інших країнах [19, с.64]. Однак слід зауважити, що використання податкового компромісу, який було запропоновано ще в 2015 році до цього часу не знайшов законодавчого закріплення, та й навряд чи його можна віднести до сфери публічно-правових відносин, частіше його застосування можливо здійснювати як альтернативу юридичної відповідальності за порушення податкового законодавства.

Та все ж однією із сучасних, і сьогодні основною формою досудового або позасудового вирішення публічно-правових спорів є медіація – позасудова процедура врегулювання конфлікту (спору), яка здійснюється за допомогою (посередництвом) медіатора, як спеціально підготовленої нейтральної, незалежної, неупередженої фізичної особи, яка проводить медіацію. Так, Боженко Н.В. досліджуючи медіацію як спосіб вирішення адміністративних спорів приходять до висновку, що «медіація це добровільний процес, під час якого третя особа, яка має бути безсторонньою, допомагає сторонам вирішити спір; незалежна третя сторона з відповідною кваліфікацією, знаннями та досвідом – медіатор, керує процесом переговорів та допомагає сторонам знайти взаємовигідне рішення; сторони самостійно приймають рішення щодо способу вирішення спору, можуть безпосередньо впливати на її хід та результати, медіатор жодним чином не може нав'язувати їм свою позицію» [4, с. 18]. Дослідницею запропоновано «передбачити обов'язкове проведення медіації за окремими категоріями адміністративних спорів (спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби; трудові спори про відновлення на роботі і стягнення заробітної плати; про виселення; про визнання права власності на житло в силу приватизації; про захист прав споживачів; про захист честі, гідності і ділової репутації; про стягнення податків і зборів; про стягнення

заборгованостей по комунальних платежах; про відшкодування збитків від дорожньо-транспортної пригоди; пов'язаних з вихованням дітей» [4, с. 18].

Наразі можливість врегулювання публічно-правового спору в позасудовому (медіаційному) порядку з'явилась у зв'язку з прийняттям та набуттям чинності Закону України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року № 1875-IX (далі – Закон) [20]. Закон визначив правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою. Його дія поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним. Правнича спільнота та сторони адміністративно-правового спору чекають на остаточне запровадження цієї процедури, що значно знизить кількість публічно-правових спорів, спрямованих на судовий їх розгляд.

Висновки. Таким чином, в результаті дослідження в межах даної статті з'ясовано, що законодавством України визначено можливість досудового порядку вирішення адміністративного спору як альтернативного (рекомендованого), а не обов'язкового способу його вирішення, в той же час чіткого нормативного визначення видів та способів та процедур його урегулювання не визначено. В результаті аналізу чинного законодавства України а також наукових позиції авторів, а також базуючись на результатах власного дослідження виокремлено такі способи досудового врегулювання адміністративно-правових спорів: 1) здійснення адміністративних процедур оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, відповідно до Закону України «Про звернення громадян»; 2) здійснення адміністративних процедур оскарження адміністративного акту суб'єкта владних повноважень, відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру»; 3) медіації – позасудова процедура врегулювання публічно-правового конфлікту (спору), яка здійснюється за допомогою (посередництвом) медіатора.

Встановлено, що для удосконалення процедури досудового врегулювання адміністративно-правових спорів доцільно розширити зміст норм Закону України «Про адміністративну процедуру» щодо регулювання процедури оскарження не тільки рішень суб'єкта владних повноважень у формі адміністративного акту, а також оскарження дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень, без прийняття адміністративного акту, тобто розширити – предмет оскарження.

Список використаних джерел:

1. Білуга С.С. Досудове врегулювання адміністративно-правових спорів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2015. 22 с.
2. Сидельніков О.Д. Інститут примирення сторін в адміністративному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 21 с.
3. Шинкар Т.І. Застосування медіації в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2018. 220 с.
4. Боженко Н.В. Адміністративно-правове забезпечення медіації як способу вирішення адміністративних спорів: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 214 с.
5. Бортнікова А.Г. Правові засади застосування медіації як способу вирішення публічно-правових спорів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 286 с.
6. Корінний С.О. Впровадження медіації в адміністративний процес України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ужгород, 2019. 16 с.
7. Миронюк Р. В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ: навч. посібник / Р. В. Миронюк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 352 с.
8. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141.
9. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, № 37. Ст.446.
10. Рекомендація № R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах: Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи 16 вересня 1986 року. URL: http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/pd07072014_5.pdf (дата звернення: 25.08.2022).
11. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 17 квітня 2020 р. у справі № 520/6589/19. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_kas_vp_vid_17_04_2020_roku_u_sprav_i_520_6589_19 (дата звернення: 25.08.2022).
12. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 14 березня 2018 р. у справі № 826/11063/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72830512> (дата звернення: 25.08.2022).
13. Наталія Задирака. Досудове вирішення публічно-правових спорів: основи нормативного закріплення та проблеми законодавчого регулювання. *Право України*. 2021. № 10. С. 132-146.

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. *Відомості Верховної Ради*. 1984, додаток до № 51. Ст. 1122.
15. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, Ст.552 № 4495-VI.
16. Податковий кодекс України Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, Ст.112.
17. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст.256.
18. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 49. Стор. 13. Ст. 2675.
19. Касперович Ю.В. Податковий компроміс як елемент податкової реформи в Україні. *Економіка та держава*. № 2. 2015. С. 61-64.
20. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2022. № 7. Ст. 51.